

omvat vrijwel alle acute buikaandoeningen, ook de niet-chirurgische. Dit wil echter allerm minst zeggen dat men de diagnose per exclusionem stelt. Op grond van de gegevens uit anamnese en zorgvuldig onderzoek behoort men tot een positief gestelde diagnose te komen. Hoe moeilijk dit in bepaalde gevallen kan zijn, weet overigens wel ieder die, hetzij

als huisarts, hetzij als specialist, regelmatig met het ziektebeeld in aanraking komt. Intercollegiaal overleg is in vele gevallen onmisbaar.

Fitz, R. H. (1886) *Am. J. Med. Science* 92, 321.
Wangensteen, O. H. en W. F. Bowers (1937) *Arch. Surg.* 34, 496.
Wangensteen, O. H. en Dennis (1939) *Ann. Surg.* 110, 629.

Verdwijvende en nieuwe oorzaken van blindheid

DOOR DR J. SCHAPPERT-KIMMIJSER*

De Wereldgezondheidsdag 1962 vroeg de aandacht voor de naar schatting 15 miljoen blinden, die, verspreid over de gehele wereld, een meestal nog zeer armzalig bestaan leiden. Deze dag stelt terecht hierbij het probleem van de voorkoming der blindheid centraal.

Maatregelen, die in verband hiermede in de onderontwikkelde gebieden worden genomen, gelden echter niet of niet meer voor de Westeuropese landen. Onchocerciasis is nooit in Europa voorgekomen; trachoom, pokken, lepra zijn bij ons evenmin blindheidsoorzaken als ondervoeding of gebrek aan medische hulp. Ook de infectie van het kind bij de geboorte door de met gonorrhoe besmette moeder heeft, dankzij de indruppeling met 1 procent nitras argenti, haar greep op de ogen verloren. Lues wordt als oorzaak van blindheid zelden meer gezien; de als gevolg van lues optredende tabes dorsalis met zijn atrofie van de gezichtszenew, neemt sterk af. Dankzij nieuwe en verbeterde operatiemethoden kan blindheid tengevolge van netvliesloslating meestal worden voorkomen en geeft de verwijdering van de troebel geworden lens nog slechts zeer zelden aanleiding tot het verloren gaan van het gezichtsvermogen. Scrofuleuze kinderen met hun ontstoken lichtschuwe ogen zijn, tengevolge van de sterk verbeterde sociale en hygiënische omstandigheden, schier onbekenden geworden voor de jongere generatie van artsen; nog geen halve eeuw geleden bevolkten deze kinderen, tezamen met de jeugdige lijders aan keratitis parenchymatosa tengevolge van aangeboren lues, gehele zalen van een kliniek. De toepassing van de moderne chemotherapeutica en antibiotica bracht een dusdanige vooruitgang bij de behandeling van talrijke oogontstekingen, dat blindheid hierbij weinig meer wordt gezien. Het vroeger zo beruchte *ulcus serpens corneae* is bij voorbeeld geheel verdwenen.

Zo kan men doorgaan. En toch! Toch telt ons land nog zes- tot zeventuizend blinden, waarvan tien procent kinderen, en moet men elk jaar met ongeveer honderdvijftig nieuwe gevallen rekening houden. Het is daarom vanzelfsprekend, dat ter ge-

legenheid van de Wereldgezondheidsdag 1962 ook aandacht moest worden geschonken aan de voorkoming van blindheid in eigen land. Voor de huisartsen is daarbij van belang de vraag, in hoeverre zij aan deze preventie hun medewerking kunnen verlenen.

De resterende blindheidsoorzaken zijn, ondanks het wegvallen van vele uitwendige oorzaken, toch nog talrijk en daarbij moeilijker te bestrijden. Dit laatste geldt speciaal voor de erfelijke oogaandoeningen, waaronder de aangeboren en de in de jeugd optredende de eerste plaats innemen. Een onderzoek, enige jaren geleden door de Algemeene Nederlandsche Vereeniging ter Voorkoming van Blindheid verricht, * heeft uitgewezen dat er redenen zijn om aan te nemen dat 65 tot 70 procent van de aangeboren blindheid als erfelijk kan worden beschouwd. Een verder onderzoek in deze richting zal echter op den duur moeten uitwijzen of deze veronderstelling gehandhaafd kan blijven. Het is namelijk mogelijk dat een groter deel van de aangeboren afwijkingen dan nu wordt aangenomen, door een beskadiging van de vrucht in de eerste maanden van de zwangerschap wordt veroorzaakt. De oogaafwijkingen bij het kind tengevolge van rubeola van de moeder in het begin van de graviditeit kunnen hierbij als voorbeeld dienen; zij zijn iedere arts bekend. Het is niet uitgesloten dat ook andere infectieziekten of intoxicaties een nadelige invloed op de jonge vrucht kunnen uitoefenen. Vandaar de noodzaak de gravida vooral in de eerste maanden van haar zwangerschap zoveel mogelijk voor infecties te behoeden. Hier ligt een taak voor de huisarts. Bovendien zal hij het zijn, die in voorkomende gevallen later aan de specialist de gewenste inlichtingen zal kunnen verschaffen over het verloop van de graviditeit.

De oogaandoening welke men kort na de geboorte, vooral bij in de couveuse verpleegde prematuren, ziet optreden tengevolge van niet goed gedoseerde zuurstoftoevoer en die oorzaak is geweest van een

* Secretaris Algemeene Nederlandsche Vereeniging ter Voorkoming van Blindheid.

* Dr J. Schappert-Kimmijser. De blindheidsoorzaken in Nederland. Uitgave van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging ter Voorkoming van Blindheid en de Gezondheidsorganisatie T.N.O. 1959.

groot aantal blinde kleuters (bijna honderd in Nederland, zeker achtduizend in de Verenigde Staten) heeft men nu gelukkig vrijwel bedwongen. Deze retrolentale fibroplasie is een duidelijk voorbeeld van de gevaren, die bij toepassing van nieuwe geneeswijzen kunnen optreden. Het dwingt ons ook tot grote voorzichtigheid in keuze en dosering van nieuwe geneesmiddelen. In dit verband zij hier gewezen op de geperfectioneerde kininepreparaten, die tegenwoordig bij chronisch reuma en bij lupus erythematoses met succes worden toegepast. Meer en meer blijkt dat bij langdurig gebruik en bij hoge dosering oogaandoeningen kunnen optreden in de vorm van netvliesafwijkingen, corneatroebelingen en oogspierparesen. Speciaal de aandoening van de retina is daarbij verre van onschuldig; zij zal op den duur wellicht aanleiding geven tot verlies van het gezichtsvermogen.

Anders ligt het bij de blindheid als gevolg van een overigens met succes behandelde encefalitis of meningitis. Hier hebben wij met een nieuwe blindheidsoorzaak te maken, doordat de aandoening, die vroeger letaal verliep, nu dank zij de moderne wetenschap te genezen is, doch waarbij in sommige gevallen de aangedane gezichtszenew zich niet meer kan herstellen. Iets dergelijks ziet men ook bij met goed gevolg geopereerde hersentumoren. Ook hier kan de huisarts meehelpen aan de preventie van blindheid, door in daartoe aanleiding gevende gevallen zijn patiënt zo vroeg mogelijk naar de specialist te verwijzen, opdat kan worden ingegrepen voordat de nervi optici onherstelbaar zijn beschadigd.

Zoals reeds werd opgemerkt, speelt de hereditieit bij de resterende oorzaken van blindheid een voorname rol. Ruw weg gesproken kent men drie verschillende vormen van erfelijkheid, de autosomaal dominante, de autosomaal recessieve en de aan het geslachtschromosoom gebonden recessieve vorm. Het is zeer belangrijk de diverse typen te herkennen, vooral in verband met de vraag naar de kans van optreden van nieuwe gevallen in een familie. Bij de autosomaal dominante vorm is de kans ongeveer 50 procent, bij de vaker voorkomende autosomaal recessieve daarentegen veel geringer, vooral bij de volgende generaties, tenminste wanneer men daarbij tegen het bloedverwante huwelijk, dat trouwens altijd is te ontraden, met klem waarschuwt. In de laatste tijd is komen vast te staan, dat bij sommige oogaandoeningen met geslachtsgebonden overerving de vrouwelijke overbrengsters aan lichte oogafwijkingen zijn te herkennen. Dit is onder andere gebleken bij het oculair albinisme en bij de chorioïderemie, een degeneratie die zich in netvlies en vaatvlies van het oog afspeelt. Dat deze vondsten van bijzondere betekenis zijn, zal ieder duidelijk wezen. De differentiatie tussen wel en niet aangedane takken in een stamboom kan bij deze aandoe-

ningen hierdoor zonder meer worden gemaakt.

Onderzoekingen op antropogenetisch gebied worden tengevolge van de nieuwere inzichten steeds meer ter hand genomen, vooral ook door de werkgroep antropogenetica van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging ter Voorkoming van Blindheid. Huisartsen lopen steeds meer kans in hun praktijk deze activiteit te ontmoeten. Zij kunnen het speurwerk ondersteunen door als vertrouwensman van het gezin het nut van een dergelijk onderzoek te onderstrepen.

Een ziekte, die door de betere levenskansen van de mens steeds meer tot blindheid aanleiding geeft, is diabetes. Vooralsnog is de op den duur daarbij vaak optredende retinopathie moeilijk te bestrijden. Vele middelen zijn reeds geprobeerd. In de laatste tijd worden hier en daar goede resultaten vermeld met Durabolin en Decadurabolin; eveneens van de — gedeeltelijke — uitschakeling van de hypofyse, hetzij operatief, hetzij door bestraling. Het risico van een dergelijke ingreep is echter nimmer te onderschatten. De ernstige vorm der retinopathie, die tengevolge van netvlies- en glasvochtbloedingen tot blindheid leidt, komt men helaas vaak tegen bij patiënten in de produktieve leeftijd. De herplaatsing van deze blind-gewordenen in het arbeidsproces wordt door de dubbele handicap zeer bemoeilijkt. Kans op verzuim is door de bestaande diabetes groter en dit risico neemt de werkgever er niet gaarne bij.

Een in frequentie sterk toegenomen oorzaak van maatschappelijke blindheid is, nu de mens in doorsnee steeds ouder wordt, de seniele maculadegeneratie. Meer en meer zal de huisarts deze vorm van blindheid, waartegen nog geen afdoende behandeling is verkregen, tegenkomen. Een lichtpunt hierbij is, dat wel de centrale gezichtsscherpte doch niet het perifere gezichtsveld lijdt, zodat de patiënt een zekere mate van onafhankelijkheid blijft behouden.

In vele landen, ook zelfs in sommige Westeuropese, wordt daarnaast cataract als een zeer veelvuldig voorkomende blindheidsoorzaak op rijpere leeftijd vermeld. Groot-Brittannië geeft in dit verband zelfs cijfers van 23 tot 26 procent. Er is gegronde reden aan te nemen, dat bij deze opgaven fouten zijn gemaakt (zie rapport Blindheidsoorzaken). In elk geval is het verheugend te weten dat in Nederland het aantal blinden tengevolge van primaire cataract zeer gering is en dankzij de steeds betere operatietechniek nog voortdurend afneemt.

Bij het schrijven van dit artikel heb ik mij afgevraagd wat voor de huisarts van enig belang kan zijn in verband met blindheid en haar voorkoming. Wanneer daarbij bepaalde onderwerpen niet aan de orde zijn gekomen, dan kan dit, gedeeltelijk althans, worden verklaard, doordat ter gelegenheid van de Wereldgezondheidsdag 1962 ook andere oogartsen hun bijdragen in dit tijdschrift zullen leveren.